

Економічні горизонти

ISSN 2522-9273 (print)
ISSN 2616-5236 (online)

Economies' Horizons,
No. 4(7), pp. 37–47.

DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161720](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161720)

Домашня сторінка: <http://eh.udpu.edu.ua>

УДК 33-056.26

Реалізація принципів багатомірності інклюзивного розвитку в системі сформованих соціоекономічних інститутів

А. А. Вдовічен¹, д. е. н., доцент
О. Г. Вдовічена², к. е. н., доцент

Стаття надійшла: 09.11.2018
Стаття прийнята: 24.11.2018

Вдовічен А. А., Вдовічена О. Г. Реалізація принципів багатомірності інклюзивного розвитку в системі сформованих соціоекономічних інститутів. *Економічні горизонти*. 2018. № 4(7). С. 37–47. DOI: [10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161720](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161720).

Анотація. В розрізі даного дослідження визначено тісний взаємодоповнюючий зв'язок економічного, соціального та інклюзивного зростання як нової, сучасної моделі економічного розвитку орієнтованої на довгострокову перспективу, загально світові тенденції прогресивного розвитку в умовах обмеженості ресурсів, фокусуванні на інтересах людства. *Метою дослідження* визначено конкретизацію загальних підходів, узагальнення теоретико-методологічних засад інклюзивного розвитку, визначення основних принципів, що формують сутність інклюзивних концепцій з врахуванням багатомірності, як таких, які визначають можливості та перспективи стабільного збалансованого економічного розвитку систем та інститутів на глобальному та локальному рівнях. *Методологія.* У дослідженні використано методи системного підходу, логічного моделювання, логічної дедукції, індукції у взаємодії з прийомами класифікації та когнітивної структуризації, які дозволили розкрити сутність інклюзивного розвитку, як багатомірного поняття, змодельувати системи інститутів з врахуванням багатомірності інклюзивного розвитку, узагальнити та структурувати основні переваги інклюзивного підходу для розвитку кожної з визначених у дослідженні систем (держави, суспільства, ринку). *Результати.* У статті охарактеризовано принципи формування інклюзивної економіки; досліджено багатомірність понять інклюзивного розвитку та інклюзивного суспільства; розроблено моделі багатомірності інклюзивного суспільства та формування системи інститутів з врахуванням багатомірності інклюзивного розвитку; оцінено вплив нових інклюзивних векторів в умовах розкриття багатомірності з орієнтацією на довгострокову перспективу. *Практичне значення.* Запропоновано пріоритети інклюзивного розвитку для окремих систем в контексті визначених інститутів, які в майбутньому допоможуть чітко формувати програми та стратегії орієнтовані на інклюзивний вектор розвитку в системі визначених інститутів. *Перспективи подальших досліджень.* Оскільки сучасні моделі розвитку формуються на основі багатомірної інклюзивної орієнтації системи інститутів, що діють в

¹ Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету; завідувач кафедри менеджменту і туризму; ідентифікатор ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4496-6435>; e-mail: kafedramenitur@gmail.com.

² Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету; доцент кафедри товарознавства, маркетингу та комерційної логістики; ідентифікатор ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0768-5519>; e-mail: olgavdovichena@ukr.net.

соціально-економічному середовищі як окремих держав, так і світової економічної системи подальше дослідження та впровадження принципів інклюзивного розвитку світовою спільнотою дасть змогу не тільки розробити ефективні програми зростання, враховуючи економічну, соціальну та екологічну складову, але й сформувати нове інтегроване відповідальне суспільство.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, інклюзивне зростання, система інститутів, багатовимірність інклюзії.

Кількість джерел: 17; кількість таблиць: 1; кількість рисунків: 2; кількість формул: 0.

JEL Classification: O 15, O 35, P 28, P 46, Q 57

Implementation of multidimensionality policies of inclusive development within the system of stated socioeconomic institutions

Anatolii A. Vdovichen¹, Doc. Ec. Sc., Associate Professor
Olha H. Vdovichena², Cand. Ec. Sc., Associate Professor

Received: 09 November 2018

Accepted: 24 November 2018

Vdovichen, A. A. and Vdovichena, O. H. (2018), "Implementation of multidimensionality policies of inclusive development within the system of stated socioeconomic institutions", *Economies' Horizons*, no. 4(7), pp. 37–47, doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161720](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161720).

Abstract. This research paper defines the close mutually complementary relationship of economic, social and inclusive growth as a new, modern model of long-term economic development, global trends of progressive development within the resource-limited conditions and focusing on the interests of humanity. *The purpose of the research.* The aim of this study is to specify the general approaches, to generalize the theoretical and methodological foundations of inclusive development, to determine the basic principles which form the essence of inclusive concepts in view of multidimensionality, as the ones that determine the possibilities and prospects for a stable balanced economic development of systems and institutions at both global and local levels. *Methodology.* The author has applied the methods of systematic approach, logical modeling, logical deduction, induction in interaction with methods of classification and cognitive structuring. The latter ones enabled to reveal the essence of inclusive development as a multidimensional concept, to model the systems of institutions considering multidimensional inclusive development, to generalize and to structure the main advantages of an inclusive approach for the development of each system, stated in the study (state, society, market). *Results.* The obtained results made it possible to determine the principles of formation of an inclusive economy. Given study investigated the multidimensional concepts of an inclusive development and of an inclusive society. The author elaborated multidimensionality models of an inclusive society and an institutional system formation with consideration of multidimensionality of an inclusive development. Conclusions concerning the influence of new inclusive vectors in the terms of disclosure of multidimensionality with a long-term orientation are drawn. *Practical meaning.* The author suggests priorities of an inclusive development for certain systems within the context of stated institutions, which in future will provide an accurate creation of programs and strategies, oriented on the inclusive development vector within the system of defined institutes. *Prospects for further research.* As modern models of development are formed on the basis of multidimensional inclusive-oriented institutional systems, operating in the socio-economic

¹ Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics; Head of the Department of Management and Tourism; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4496-6435>; e-mail: kafedramenitur@gmail.com.

² Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics; Associate Professor at the Department of Commodity Studies, Marketing and Commercial Logistics; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0768-5519>; e-mail: olgavdovichena@ukr.net.

environment of certain states or world economic system, the further research and implementation of inclusive development policies by the world community will enable, regarding economic, social and environmental components, to develop effective growth programs and to create a new integrated and responsible society.

Keywords: inclusive development, inclusive growth, the system of institutions, multidimensionality of inclusion.

Number of references: 17; number of tables: 1; number of figures: 2; number of formulas: 0.

1. Вступ.

Питання стійкого економічного розвитку не одноразово піднімалося та досліджувалося світовою науковою спільнотою. Зростання диспропорційності глобальної економіки, політичні кризи та соціальні депресії на рівні окремих країн і регіонів, екологічні виклики, що загрожують людству, неефективність застарілих інструментів фінансово-економічної та соціальної політики змушують шукати нові моделі активного економічного розвитку для вирішення визначених проблем. Такі моделі повинні не тільки забезпечувати ефективне зростання, але й враховувати загально світові тенденції прогресивного розвитку в умовах обмеженості ресурсів, фокусуванні на інтересах людства та орієнтуватись на довгострокову перспективу.

Постановка проблеми.

Враховуюче те, що в своїй більшості сучасні моделі направлені на кількісні та фінансові орієнтири зростання які вже не приносять очікуваного результату, особливо актуальним є формування нових інноваційних підходів, таких як враховували б якісні характеристики визначаючи пріоритетом інтереси і потреби майбутніх поколінь. Про інклюзивний розвиток, як нову модель стійкого та збалансованого зростання останнє десятиріччя говорять більшість провідних наукових спільнот, доводячи, що саме він повинен лежати в основі сучасних соціально-економічних концепцій оскільки націлений першочергово на збереження ресурсного потенціалу із максимальним залученням до суспільної діяльності всіх членів суспільства з врахуванням

індивідуальних особливостей кожного для максимальної реалізації власного потенціалу та створення рівних можливостей доступу до ресурсів в умовах їх обмеженості. З огляду на це, поглиблення досліджень у напрямку інклюзивного зростання та розвитку є особливо актуальним не тільки для національних економік на локальному рівні, але й для світової економічної системи, а визначення базових принципів такого розвитку в системі функціонуючих інститутів є пріоритетним для формування стабільної та збалансованої соціально-економічної системи.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням дискусійних питань пов'язаних з формуванням нових інноваційних інклюзивних траєкторій розвитку, визначенням економічної та соціальної сутності інклюзивного розвитку все частіше обговорюється зарубіжними та вітчизняними вченими. В науковій літературі дефініції інклюзивного розвитку частіше зустрічаються у працях зарубіжних вчених таких як З. М. Бедос (*Bedos, 2012*), Т. Папайоану (*Paraioannou, 2014*), Р. Рамос, Р. Раньєрі та Я. Ламмес (*Ramos, Ranieri and Lammes, 2013*), А. Лефтівідж (*Leftwich, 2009*), та ін. Так, концепція інклюзивного розвитку, підґрунтям якої, на думку авторів, є теорія інклюзивних інститутів розглядалась відомим економістом Д. Асемоглу і політологом Дж. А. Робінсоном (*Acemoglu and Robinson, 2012*) у працях присвячених проблемам світової нерівності і процвітання. Дж. Подеста (*Podesta, 2013*) наголошував на тому, що припинення крайньої

бідності в наш час має бути основним принципом програми сучасного глобального розвитку.

До числа вітчизняних науковців, чия сфера досліджень тісно пов'язана з інклюзивним розвитком можна віднести Т. Г. Затонацьку (*Zatonatska, 2014*), А. В. Базилюка та О. В. Жуліна (*Bazyliuk and Zhulyn, 2015*), Л. І. Федулову (*Fedulova, 2016*) та ін. У роботах одного зі співавторів цієї статті досліджувалася інклюзія як механізм регулювання диспропорційності національних економік (*Vdovichen, 2017*). С. О. Єрмак (*Yermak, 2017*) визначала інклюзивне зростання як інноваційний вектор соціально-економічного розвитку країн.

Проте, враховуючи пильну увагу з боку науковців до концепції інклюзивного зростання, досі немає єдиного чіткого визначення даного поняття, яке розкривало б його багатовимірну природу та визначало б можливості і цінності в межах діючих інститутів.

3. Методи дослідження.

Використовуючи методи системного підходу, логічного моделювання, логічної дедукції, індукції у взаємодії з прийомами класифікації та когнітивної структуризації ми можемо розкрити сутність інклюзивного розвитку, як багатовимірного поняття, змодельовати системи інститутів з врахуванням багатовимірності інклюзивного розвитку, узагальнити та структурувати основні переваги інклюзивного підходу для розвитку кожної з визначених у дослідженні систем (держави, суспільства, ринку).

4. Формулювання цілей дослідження.

Метою статті є конкретизація загальних підходів, узагальнення теоретико-методологічних засад інклюзивного розвитку, визначення основних принципів, що формують сутність інклюзивних концепцій з врахуванням багатовимірності, як таких, які визначають можливості та перспективи стабільного збалансованого економічного розвитку систем та інститутів на глобальному та локальному рівнях.

5. Виклад основних результатів та їх обґрунтування.

Економічний розвиток – багатоцільовий різноплановий процес функціонування та еволюції економічної системи в довгостроковому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та вимог і характеризується зміною інвестиційних, інноваційних, технічних, технологічних, екологічних, трудових, соціальних, політичних, демографічних та інших чинників розвитку, рушійною силою якого є матеріальні й духовні інтереси людини. Проте, важливо відмітити, що подолання згаданих суперечностей лежить в основі нової формації стабільного та збалансованого розвитку яка орієнтована на інклюзивну економіку. Саме така орієнтація дозволяє говорити про стабільний розвиток в довгостроковій перспективі.

Фахівці Фонду Рокфеллера, що займається розробкою теоретичних і практичних проблем інклюзивної економіки говорять про те, що інклюзивна економіка – це економіка, в якій є розширені можливості для широкого спільного процвітання, особливо для тих категорій, які стикаються з найбільшими бар'єрами для збільшення власного добробуту, виділяючи при цьому п'ять характеристик інклюзивної економіки таких як (*Pacetti, 2016*):

1. Участь населення. Не дивлячись на індивідуальні відмінності, люди мають рівні можливості повною мірою приймати участь в економічному житті суспільства і впливати на його майбутнє; отримувати безперешкодний доступ до ринків і брати участь у них як працівники, споживачі та власники бізнесу. Цьому сприяють прозорість та рівність правил і норм, а поширення інновацій та впровадження нових технологій сприятиме підвищенню індивідуального і громадського добробуту.

2. Рівноправність. Забезпечення вертикальної мобільності для більшого числа людей, особливо з бідних і соціально незахищених верств населення. Забезпечення

рівного доступу до суспільних благ, послуг та інфраструктури.

3. Зростання. Економічне зростання має включати такі напрямки, які характеризують не тільки матеріальне, а й соціальне благополуччя.

4. Стійкість. Учасники економіки володіють достатньою впевненістю в своєму майбутньому, та можуть передбачати результат своїх економічних рішень, тому економічні системи стають більш стійкими до можливих потрясінь.

5. Стабільність. Інклюзивність, відкриваючи можливість для реалізації потенціалу всіх груп працівників, забезпечує соціальне благополуччя, яке орієнтоване на потреби не тільки сучасних, але й майбутніх поколінь (Pacetti, 2016).

Економічне зростання (як основа економічного розвитку) залежить від факторів до яких можна віднести наступні (World Economic Forum, 2017): існуючі правила, стимули й інституційні можливості (що визначають також якість і рівні умови для формування людського капіталу); рівень розвитку реальних інвестицій; темпи інноваційного розвитку і широта впровадження інновацій; ефективність і гнучкість систем охорони праці, соціального захисту і страхування; якість і доступність інфраструктури та базових послуг для всіх верств населення; ділова і політична етика; правова та політична захищеність; біоекономічна орієнтація господарської діяльності та ін.

Більшість з перерахованих факторів забезпечують «соціально-економічну включеність», відтак можна стверджувати, що між економічним зростанням та інклюзивним розвитком існує тісна взаємодія.

Інклюзивний економічний розвиток можна визначити як такий, що формує збалансоване, стабільне зростання з врахуванням індикаторів інклюзивності (рівень соціальної включеності у суспільно-економічні процеси; доступ до користування ресурсами; висока продуктивна зайнятість, рівність доходів і можливостей; екологічна

стійкість тощо), який забезпечується реалізацією інклюзивних, інвестиційних, інноваційних програм. Тобто, інклюзивний розвиток і зростання вимагають забезпечення соціального захисту вразливих груп населення, скорочення бідності і вирішення проблем нерівності у будь-якому її прояві, що сприятиме швидкому зростанню і переходу до більш відкритої інтегрованої економіки.

Погляди більшості авторів, щодо основних принципів інклюзивного розвитку в деякій мірі співпадають, більшість за своєю суттю орієнтуються на пропорційний (справедливий) розподіл доходів серед населення, або забезпеченість доступності робочих місць. Поряд з тим, жодне запропоноване визначення не відкриває сутність даного поняття повною мірою. Оскільки сутність інклюзивного розвитку є набагато ширшою і включає низку факторів різних систем та концепцій, формуючи тим самим нову парадигму суспільного розвитку як на рівні окремої держави так і на рівні глобальних світових тенденцій, це свідчить про його багатомірну природу. Тобто, ми можемо говорити про багатомірність даного поняття.

У своїх дослідженнях Т. В. Семеновських розглядала людину, як ключовий елемент в інклюзивному просторі в «вертикальній» і «горизонтальній» багатомірності, яка представлена сукупністю основних фундаментальних аспектів людського існування і світу, що виражають собою і забезпечують цілісність і єдність людини і соціуму, а відтак й інклюзивного суспільства (рис. 1) (Semenovskikh, 2016, p. 154).

Багатомірна «вертикальна» модель Ф. Фарінгтона, висвітлює п'ять фундаментальних систем необхідних для функціонування інклюзивного суспільства, а саме: соціальна – сім'я, ринок праці, релігійні, професійні та ін. спільноти; економічна – заробітна плата, доходи, фінансова безпека, страхування, доступність ринків товарів і послуг; інституційна – законодавство,

правове регулювання прав та свобод, освіта, охорона здоров'я, політична та екологічна безпека; територіальна – міграція, свобода переміщення, територіальна цілісність, транспорт і зв'язок; символічні

відносини – ідентичність, толерантність, резильєнтність, стресостійкість, самооцінка, мотивація, здатність до емпатії (Farrington, 2012).

Рис. 1. Модель багатовимірності інклюзивного суспільства

Джерело: розроблено авторами на основі (Semenovskikh, 2016, p. 154; Farrington, 2012).

«Горизонтальна» багатовимірність інклюзії передбачає інтегровану взаємодію таких складових як: належність до визначеної групи; участь в суспільній діяльності; суб'єктивне відчуття включеності, приналежності, позитивна самоідентифікація, емоційний контакт з соціумом.

Реалізація нових інклюзивних векторів в умовах розкриття «багатовимірності» можлива лише за умов синергетичної взаємодії трьох систем: держави, суспільства, господарської системи які формують цілісне інтегроване середовище для стабільного економічного розвитку.

Тісна взаємодія цих систем безумовно повинна бути орієнтована на довгострокову перспективу та потреби майбутніх поколінь, а відтак забезпечувати:

- оптимальне використання та розподіл обмежених ресурсів, екологічних технологій;
- створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку і знищення відходів;
- збереження стабільності соціальних і культурних систем, в тому числі, скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми та справедливий розподіл благ;
- цілісність біологічних і фізичних природних систем (екосистем), від яких залежить глобальна стабільність та збереження можливостей самовідновлення.

Тобто, саме екологічна складова, яка лежить в основі збалансованого інклюзивного розвитку здатна забезпечити не тільки короткостроковий корисний ефект, але й

соціально-економічну стабільність та безпеку в довгостроковій перспективі.

Відповідно, враховуючи всі зазначені вище аспекти, є сенс говорити про те, що інклюзивний розвиток можна розглядати як розвиток якому характерна багатомірність в межах середовища сформованого системами (державою, суспільством та

бізнесом) інтеграція та взаємодія яких створює пов'язані між собою інститути діяльність яких орієнтована на довгострокову перспективу та забезпечення збалансованого розподілу матеріальних і нематеріальних благ між членами соціуму враховуючи потреби майбутніх поколінь (рис. 2).

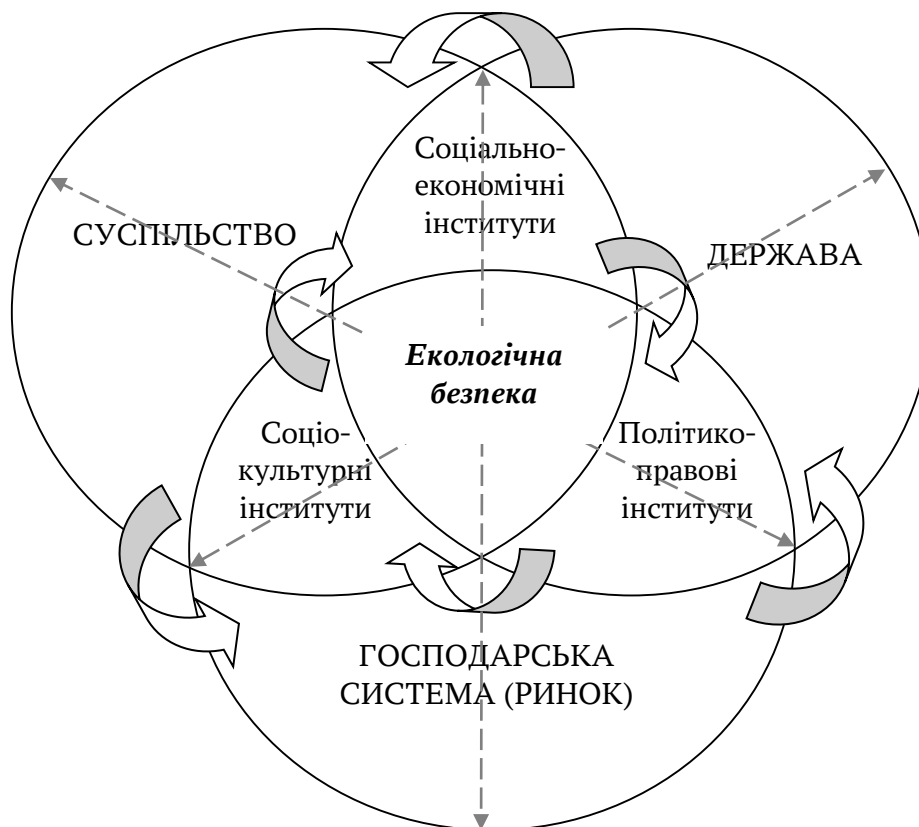

Рис. 2. Модель формування системи інститутів з урахуванням багатомірності інклюзивного розвитку

Джерело: розроблено авторами.

Як стверджує в своєму дослідженні А. Лефтівідж, держави впливають на інклюзивний розвиток двома основними способами: зростання та економічні перетворення; соціальне забезпечення. Держави встановлюють режими соціального забезпечення, як для сприяння економічному зростанню, так і для захисту громадян від найбільш важких наслідків капіталістичних перетворень і основних ризиків для життя в промисловому суспільстві (Leftwich, 2009).

Ринки здійснюють вплив на інклюзивний розвиток шляхом: створення таких

оптимальних умов для формування індивідуально-адаптованої сфери зайнятості населення, які дозволили б максимально підвищити продуктивність праці; впровадження інновацій (в тому числі інклюзивних) у виробничу та господарську діяльність; створення ринкових сегментів доступних для малозабезпеченого населення товарів та послуг; орієнтації бізнесу на екологічний вектор розвитку.

Стабільне інклюзивне суспільство в свою чергу забезпечить лояльне відношення як до системи влади (держави) так і до ринків, проявляючи високу суспільну

свідомість та заощадливість у питаннях раціонального розподілу суспільних благ та обмежених ресурсів, ставлячи потреби майбутніх поколінь пріоритетом інклюзивного розвитку.

З врахуванням вищезазначеного, самі вектори інклюзивного розвитку, враховуючи їх орієнтацію на багатовимірність та сутність інститутів, також можна визначити, як:

1. Політико-правові – створення рівних можливостей для реалізації прав, свобод та інтересів, а також безпечного політичного та правового середовища. В даному контексті можна говорити про політичну та правову інклюзію.

Політична інклюзія, тобто процес, який передбачає можливість залучення в політичні процеси різних верств населення (в тому числі різних соціальних рівнів) для забезпечення участі більшості населення в управлінні відповідно до конституційного принципу народного суверенітету.

Правова інклюзія передбачає рівне дотримання і захист прав та свобод без будь-яких відмінностей, таких як раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, сексуальна орієнтація, політичні або інші погляди, національне або соціальне походження, власність (або її відсутність), народження чи інший статус, функціонування неупередженої системи правосуддя.

2. Соціально-економічні – створення умов для подолання соціального відторгнення та створення матеріального добробуту, а також соціального залучення до суспільних процесів. Ряд науковців виділяє окремо соціальну, та фінансову інклюзію, а також інклюзивні інновації, хоча вони знаходяться у тісній взаємодії та формують стійкі синергетичні зв'язки між собою і відтак, не можуть розглядатись як самостійні незалежні види. Проте, на нашу думку варто все ж виділити окремі аспекти які будуть найбільш характерними для кожного окремого виду.

Соціальна інклюзія – це процес забезпечення змін у політичній, економічній,

соціальній сферах, спрямований на створення соціальної рівності орієнтований на всі групи населення (в тому числі соціально вразливі) та залученості до сфери зайнятості та ринку праці.

Європейський Союз визначає соціальну інклюзію як процес, що забезпечує групи населення з підвищеним рівнем ризику бідності і соціального відторгнення, можливостями та ресурсами, необхідними для того, щоб повною мірою брати участь в економічному, соціальному та культурному житті, досягти бажаного рівня життя та добробуту, отримувати якісні медичні послуги та послуги у сфері охорони здоров'я, що відповідають нормам і стандартам суспільства, в якому вони живуть.

Фінансова інклюзія може бути визначена як безперешкодний доступ населення до широкого переліку фінансових послуг (в тому числі кредитування, страхування, готівкові та безготівкові розрахунки) з метою збереження, примноження та накопичення матеріальних активів, що позитивно впливає на фінансову стійкість, підвищує фінансову грамотність, зменшує вразливість при виникненні непередбачуваних обставин (фінансових витрат) та в кінцевому результаті позитивно впливає на економічне зростання. Національний банк України визначив фінансову інклюзію як процес створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідають потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни та зменшення соціальної нерівності у суспільстві.

Інклюзивні інновації – інновації, які передбачають створення і виведення на ринок нових якісних продуктів або послуг, розроблених для мало захищених груп суспільства. Інклюзивна інноваційна діяльність має характерні ознаки, а саме: прийнятний доступ; стійке виробництво; товари і послуги, що створюють

можливості для отримання коштів для існування; орієнтованість на маргінальні верстви населення, передусім осіб з обмеженими можливостями (*Zatonatska, 2014, p. 103*).

3. Соціокультурні вектори інклюзивного розвитку частково відображають принципи соціальної інклюзії наведені вище, а також доповнюються доступністю до якісних освітніх послуг, включеністю у культурне життя спільноти. Тобто, на нашу думку, можна розділити єдине досі поняття соціальної інклюзії (розширюючи при цьому це поняття) на два види: соціальну інклюзію (по своїй суті більше орієнтовану на соціально-економічні взаємозв'язки в суспільстві) та соціокультурну інклюзію, орієнтовану на суб'єктивні відчуття особистості, самоідентифікацію, розвиток, визнання та приналежність до соціальних груп.

Іншими словами, соціокультурна інклюзія передбачає надання рівних можливостей для навчання та розвитку, творчого, інтелектуального зростання; підтримку у прийнятті рішень, що стосуються сім'ї та життя у суспільстві; безперешкодний доступ до спільного користування фізичним і соціальним простором; визнання відмінностей у розвитку, переконаннях, індивідуальних відмінностей як таких, що не несуть за собою дискримінаційний контекст та не знижують суспільну цінність особистості. У підсумку, кожна з систем, що взаємодіють між собою і приймають участь у формуванні цілісного інтегрованого середовища для стабільного та збалансованого економічного розвитку отримує свої вигоди від розробки формування та впровадження пріоритетів інклюзивного розвитку (табл. 1).

Відтак, ігнорування принципів інклюзивного розвитку може мати негативні наслідки для суспільства. Лауреат Нобелівської премії М. Спенс наголошував на особливій значимості інклюзивності для

сучасної економіки зауважуючи, що не інклюзивні моделі зростання, завжди приречені на невдачу. Такі моделі не можуть забезпечити стійкий високий рівень зростання, необхідний для скорочення масштабів бідності та задоволення основних людських прагнень: здоров'я, безпеки та можливості принести користь суспільству працею і творчістю. Вони не достатньою мірою і неефективно використовують цінні людські ресурси, наслідком чого є політичні і соціальні потрясіння, які часто супроводжуються ідеологічною або етнічною поляризацією, що призводить до різних політичних коливань, або політичного паралічу (*Commission on Growth and Development, 2008*).

Водночас, як зростання так і справедливість є найважливішими визначальними факторами інклюзивної економіки для якої важливим є всі учасники її формування включаючи працівників, споживачів та власників бізнесу, представників владних, політичних, правових та соціальних структур, які зможуть забезпечити тривале і стійке зростання уникаючи розбалансованості та зменшуючи диспропорційність. Без політики структурних змін диспропорційність економіки буде консервуватися і негативно впливати на можливості та перспективи економічного зростання. Світові тренди інноваційного інклюзивного розвитку визначено за пріоритетами, закріплено у програмних документах країн-інноваційних лідерів: демографічні зміни, рівень життя та охорона здоров'я; продовольча безпека, ведення раціонального сільського господарства, дослідження морського дна, біоекономіка; безпечна, чиста та раціональна енергетика; енерго-ефективний зелений транспорт; протистояння кліматичним змінам, ефективне використання ресурсів та корисних копалин; інноваційне, рефлексивне суспільство рівних можливостей; безпечне суспільство (*Vdovichena and Vdovichen, 2018, p. 96*).

Таблиця 1. Пріоритети інклюзивного розвитку для окремих систем в контексті визначених інститутів

		ДЕРЖАВА	СУСПІЛЬСТВО	ГОСПОДАРСЬКА СИСТЕМА (РИНОК)
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ІНСТИТУТИ	Політична інклюзія	реалізація конституційного принципу народного суверенітету; дотримання орієнтирів розвитку світової спільноти	доступна участь у політичному житті суспільства; вільність у формуванні політичних переконань; гарантій політичних свобод	формування відкритого конкурентного середовища, що виключає лобіювання бізнес інтересів у владних структурах
	Правова інклюзія	формування та функціонування неупередженої законодавчої, виконавчої та правової системи влади; розвиток провайдингу публічних послуг	формування безпечного політико-правового середовища, що створює відчуття стабільності та захищеності в суспільстві; безпека прав власності	формування безпечного політико-правового середовища яке створило б додаткові можливості для залучення інвестиційного капіталу та інновацій; гарантія прав на приватну власність
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТИТУТИ	Фінансова інклюзія	детінізація розрахунків, підвищення рівня фінансової стійкості окремих категорій населення; оптимізація фінансування соціальної сфери	доступність фінансових, кредитних, страхових послуг; використання сучасних платіжних інструментів; швидкість та безпечність розрахунків	зменшення операційних витрат, використання новітніх платіжних сервісів; стимулювання продажів за рахунок доступу до кредитних послуг.
	Соціальна інклюзія	формування відповідального та свідомого суспільства; детінізація зайнятості та праці; підтримка державних ініціатив інклюзивного розвитку міжнародною спільнотою	зменшення ризику соціального відторгнення; доступність освітніх, медичних та послуг з охорони здоров'я; досягнення бажаного рівня добробуту; розвиток транспортної та публічної інфраструктури	підвищення продуктивності праці за рахунок реалізації адаптованої політики зайнятості з врахуванням індивідуальних особливостей працівників; розширення комерційної діяльності в сегменті ринку доступних товарів та послуг
		формування екологічно безпечного біоекономічного середовища		
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ІНСТИТУТИ	Соціокультурна інклюзія	розвиток інфраструктури, культурних та ін. об'єктів завдяки проектам спільного користування фізичним та соціальним простором; формування довіри до держави як такої, що визнає суспільну цінність особистості	навчання, творче, інтелектуальне зростання; розвиток суспільної свідомості; рівний доступ до культурних об'єктів та об'єктів інфраструктури; формування відчуття суспільної єдності та захищеності	розширення можливостей для розвитку ринків завдяки готовності населення купувати товари та послуги для задоволення нематеріальних потреб; готовність інвестувати заощадження у власний бізнес

Джерело: розроблено авторами.

6. Висновки.

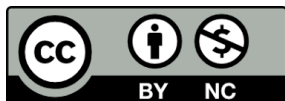
Розбалансованість та нестійкість в економіці, свідчить про глибину кризових процесів, спонукаючи науковців та практиків шукати нові сучасні моделі соціально-економічного і політичного розвитку, які могли б не тільки забезпечувати стабільне та збалансоване зростання, але й протистояти глобальним (політичним, соціальним, економічним та екологічним) викликам, орієнтуватись на потреби сучасних і майбутніх поколінь, послаблюючи при цьому соціально-економічну і політичну напругу, зменшуючи диспропорції

розвитку, підвищуючи соціальний добробут. Такі моделі розвитку можуть формуватися на основі багатомірної інклюзивної орієнтації системи інститутів, що діють в соціально-економічному середовищі як окремих держав, так і світової економічної системи.

Дотримання принципів інклюзивного розвитку світовою спільнотою дасть змогу не тільки розробити ефективні програми зростання, враховуючи економічну, соціальну та екологічну складову, але й сформувати нове інтегроване відповідальне суспільство.

References

- Acemoglu, D. and Robinson, J. A. (2012), *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty*, Crown Publishing Group, New York, USA, 544 p.
- Bazyliuk, A. V. and Zhulyin, O. V. (2015), "Inclusive growth as a basis for socio-economic development", *Economics and management on transport*, vol. 1, pp. 5–12.
- Bedos, Z. M. (2012), "For the richer and for the poorer. The growth of inequality is one of the greatest socio-economic and political problems of our time", *Tyzhden.ua*, no. 42 (259), available at: <https://tyzhden.ua/World/62625> (Accessed 01 November 2018).
- Commission on Growth and Development (2008), *The Growth Report: Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development*, World Bank, Washington, USA, 180 p., available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6507> (Accessed 01 November 2018).
- Farrington, F. (2012), "Towards a useful definition: advantages and criticism of 'social exclusion'", *GEOView: Online Undergraduate Review of Geography and Environmental Studies*, [Online], available at: <http://geoview.iag.org.au/index.php/GEOView/article/view/12/13> (Accessed 01 November 2018).
- Fedulova, L. I. (2016), "Inclusive innovation in the social and economic development", *Economy: Realities time*, no. 3 (25), pp. 56–65, available at: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf> (Accessed 01 November 2018).
- Leftwich, A. (2009), *Developmental states, effective states and poverty reduction: the primacy of politics*, UNRISD Project on Poverty Reduction and Policy Regimes, New York, USA, 28 p., available at: <http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/search/EE2D4DF653F6077BC1257A5D004C7E5E> (Accessed 01 November 2018).
- Pacetti, E. G. (2016), "The Five Characteristics of an Inclusive Economy: Getting Beyond the Equity-Growth Dichotomy", The Rockefeller Foundation, [Online], available at: <https://www.rockefellerfoundation.org/blog/five-characteristics-inclusive-economy-getting-beyond-equity-growth-dichotomy/> (Accessed 01 November 2018).
- Papaioannou, T. (2014), "How inclusive can innovation and development be in the twenty-first century?", *Innovation and Development*, vol. 4, issues 2: New Models of Inclusive Innovation for Development, pp. 187–202, doi: <https://doi.org/10.1080/2157930X.2014.921355>.
- Podesta, J. (2013), "Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability", *Center for American Progress*, [Online], available at: <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2013/02/PodestaInclusiveGrowth-1.pdf> (Accessed 01 November 2018).
- Ramos, A. R., Ranieri, R. and Lammes, J. (2013), *Mapping Inclusive Growth*, Working Paper, no. 105, International Policy Centre for Inclusive Growth, Brazil, 52 p., available at: <http://www.ipc-undp.org/pub/IPCWorkingPaper105.pdf> (Accessed 01 November 2018).
- Semenovskikh, T. V. (2016), "Multidimensionality of inclusion", *Historical and Social Educational Ideas*, vol. 8, no. 5, part 3, pp. 153–155, doi: <https://doi.org/10.17748/2075-9908-2016-8-5/3-153-155>.
- Vdovichen, A. A. (2017), *Макроекономічні диспропорції економіки України: сутність та особливості формування* [Macroeconomic imbalances in the economy of Ukraine: the essence and peculiarities of formation], Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannya, Kyiv, Ukraine, 310 p.
- Vdovichena, O. H. and Vdovichen, A. A. (2018), "Conceptual approaches to the determination of the place of bioeconomics in the structure of priorital technological fields development of Ukraine", *Pidpriemnytstvo i torhivlia: zbirnyk naukovykh prats*, vol. 22, pp. 94–101.
- Official site of World Economic Forum (2017), "The Inclusive Growth and Development Report", available at: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-growth-and-development-report-2017> (Accessed 01 November 2018).
- Yermak, S. O. (2017), "Descriptive characteristics of inclusive growth as an innovative vector of the socio-economic development", *Problems of Economy*, no. 4, pp. 8–14.
- Zatonatska, T. H. (2014), "The inclusive grows funding and poverty reduction in Ukraine: the existing practice and perspective", *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, issue 2 (29), pp. 103–114.

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства — Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons "Attribution-NonCommercial 4.0 International" (CC BY-NC 4.0).